

AMALIY MASHG'ULOTLAR ORQALI KASBIY KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Namangan davlat universiteti dotsenti:

Nabiyev Akramjon Botirjonovich

Namangan davlat universiteti sport va sanat fakulteti Professioanl

ta'lim(Mashinalar va jihozlar) yonalishi PRT

AU_23 guruh 3-kurs Umarjanov Nizomiddin Mansurjon o'gli

Annotatsiya: Maqolada amaliy mashg'ulotlar orqali kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirish metodikalari tahlil qilinadi. Amaliy mashg'ulotlarning o'quv jarayonidagi o'rni, samaradorligi va zamonaviy ta'lim texnologiyalari yordamida kasbiy ko'nikmalarni oshirish usullari o'rganiladi.

Kalit so'zlar: Amaliy mashg'ulotlar, kasbiy ko'nikmalar, metodika, ta'lim texnologiyalari, o'quv jarayoni, samaradorlik, kompetensiya.

Kirish

Kasbiy ta'limning asosiy maqsadi talabalarni nafaqat nazariy bilim bilan ta'minlash, balki amaliy ko'nikmalarini shakllantirishdir. Bugungi kunda ta'lim jarayonida amaliy mashg'ulotlarning ahamiyati ortib bormoqda, chunki ular talabalarni real ish sharoitlariga tayyorlaydi. Amaliy mashg'ulotlar orqali nafaqat texnik va ishchi ko'nikmalar, balki muloqot, mas'uliyat va jamoaviy ish tajribasi ham rivojlantiriladi. Zamonaviy ta'lim tizimida innovatsion metodlar, simulyatsion mashg'ulotlar va interaktiv texnologiyalar kasbiy ko'nikmalarni samarali rivojlantirishga yordam beradi.

Amaliy mashg'ulotlar talabalarni real ish sharoitlariga tayyorlash va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda markaziy vosita hisoblanadi. Bunday mashg'ulotlar ikki asosiy turga bo'linadi: laboratoriya-praktik ishlar va ishlab chiqarish amaliyotlari. Laboratoriya mashg'ulotlari nazariy bilimlarni mustahkamlash, xatoliklarni xavfsiz muhitda aniqlash va ularni tuzatish imkonini beradi. Ishlab chiqarish amaliyotlari esa talabalarni haqiqiy ish jarayonlariga jalb qiladi,

muammolarni hal qilish, ish samaradorligini oshirish va mehnat intizomini shakllantirishga yordam beradi. Amaliy mashg'ulotlarda feedback va refleksiya tizimi talabalarni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Talabalar har bir bajarilgan vazifani tahlil qiladi, xatoliklarni aniqlaydi va ularni bartaraf etish yo'llarini ishlab chiqadi. Shu tarzda, ular metakognitiv ko'nikmalarini oshiradi va o'z-o'zini baholashga o'rganadi.

Integratsiyalashgan yondashuv amaliy mashg'ulotlarda ko'p qo'llaniladi. Bu yondashuvda nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalar birlashtiriladi. Masalan, talabalar avval onlayn kurslarda yoki auditoriyada mavzuni o'rganadi, keyin laboratoriya, ishlab chiqarish yoki real ish sharoitida uni qo'llaydi. Shu bilan birga, talaba nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki muammolarni hal qilish, innovatsion yondashuv va jamoaviy ish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Individual va guruh loyihalari amaliy mashg'ulotlarda talabalarni mustaqil va mas'uliyatli ishlashga o'rgatadi. Guruh loyihalari jamoaviy ishlash, muloqot, yetakchilik va qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, talabalarga individual topshiriqlar berilishi ularning shaxsiy qobiliyatlari va bilim darajasini rivojlantirishga imkon beradi.

Innovatsion texnologiyalar amaliy mashg'ulotlarni yanada samarali qiladi. AR (Augmented Reality) va VR (Virtual Reality) platformalari murakkab jarayonlarni vizual va interaktiv tarzda o'rganish imkonini beradi. Bu talabalarni real ish sharoitiga tayyorlaydi, xavfsizlik va resurslarni tejash imkonini yaratadi.

Simulyatsion mashg'ulotlar real hayotdagi ish jarayonini taqlid qiladi va talabalarga xavfsiz muhitda tajriba orttirish imkoniyatini beradi. Bu nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki vaqtni boshqarish, stress ostida qaror qabul qilish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Malaka oshirish va doimiy ta'lim amaliy mashg'ulotlarning ajralmas qismi hisoblanadi. Talabalar va o'qituvchilar yangi metodikalarni, texnologiyalarni va xalqaro standartlarni o'rganib, ularni amaliy mashg'ulotlarda qo'llaydi. Shu tarzda, kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirish jarayoni doimiy va samarali bo'ladi.

Natijada, amaliy mashg'ulotlar orqali kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirish metodikasi zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interaktiv va simulyatsion mashg'ulotlar, individual va guruh loyihalari, feedback tizimi va malaka oshirish orqali talabalarni nafaqat texnik jihatdan, balki analitik, ijodiy va ijtimoiy ko'nikmalar bilan boyitadi. Bu metodika talabalarni real ish sharoitlariga tayyorlashda samarali va innovatsion yondashuv sifatida xizmat qiladi.

Zamonaviy metodikada interaktiv va simulyatsion usullar muhim rol o'ynaydi. Masalan, virtual laboratoriyalar va AR/VR (augmented reality/virtual reality) texnologiyalari yordamida talabalar murakkab jarayonlarni xavfsiz va samarali o'rganadi. Shu bilan birga, projekt asosidagi o'qitish talabalarni mustaqil qaror qabul qilish va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Amaliy mashg'ulotlar samaradorligini oshirishda baholash va feedback tizimi ham muhim. Talabalar ishlash jarayonida ko'rsatgan ko'nikmalari ustozlar tomonidan baholanadi, xatoliklar va ularni tuzatish yo'llari ko'rsatiladi. Bu esa individual yondashuvni ta'minlaydi va o'quv jarayonini optimallashtiradi.

Shuningdek, amalga yo'naltirilgan metodika orqali talabalar nafaqat texnik, balki soft skills — muloqot, mas'uliyat, vaqtni boshqarish, tanqidiy fikrlash va ijodiy yondashuvni ham rivojlantiradi. Masalan, guruh loyihalari yoki vazifa yechish mashg'ulotlari jamoaviy ish ko'nikmalarini shakllantiradi, shu bilan birga talabalarni real ish jarayonlariga tayyorlaydi.

Zamonaviy ta'lim jarayonida amaliy mashg'ulotlar elektron resurslar va interaktiv platformalar bilan integratsiyalashgan holda olib boriladi. Learning Management System (LMS) tizimlari yordamida talabalar o'z mashg'ulotlarini onlayn kuzatishi, topshiriqlarni bajarishi va feedback olishi mumkin. Shu tarzda, amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish jarayoni samarali va shaffof bo'ladi.

Natijada, amaliy mashg'ulotlar metodikasi nafaqat kasbiy bilimlarni mustahkamlash, balki talabalarni real ish sharoitlariga tayyorlash, ularning kasbiy kompetensiyalarini oshirish va o'zini-o'zi rivojlantirishga imkon beradi. Zamonaviy texnologiyalar va interaktiv yondashuvlar esa jarayon samaradorligini sezilarli

darajada oshiradi. Amaliy mashg'ulotlar metodikasi talabalarni nafaqat texnik ko'nikmalar bilan, balki ijtimoiy va kognitiv kompetensiyalar bilan ham boyitadi. Masalan, talabalarga muammoli vazifalarni yechish topshirig'i berilganda ular tanqidiy fikrlash, muloqot va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini bir vaqtning o'zida rivojlantiradi.

Zamonaviy ta'limda blended learning (aralash ta'lim) konsepsiyasi keng qo'llanilmoqda. Bu metod orqali talabalar nazariy bilimlarni onlayn platformalarda o'zlashtiradi, amaliy mashg'ulotlarda esa ularni real ish sharoitida qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladi. Misol uchun, virtual laboratoriya mashg'ulotlarida talaba turli ishlab chiqarish jarayonlarini xavfsiz muhitda sinab ko'radi va xatoliklarni tuzatish bo'yicha real tajriba orttiradi.

Simulyatsion mashg'ulotlar ham kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirishda samarali hisoblanadi. Ular talabalarni real hayotdagi ish jarayonlari bilan tanishtiradi, masalan, tibbiyot, agronomiya yoki texnik kasblarda xavfsiz va samarali amaliy tajriba beradi. Simulyatsiyalar orqali talabalar stress ostida qaror qabul qilish, vaqtni boshqarish va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini o'zlashtiradi.

Bundan tashqari, mentorluk va peer learning (hamkasblar bilan o'rganish) metodlari samaradorlikni oshiradi. Talabalar o'zaro tajriba almashadi, bir-birining ish jarayonini kuzatadi va konstruktiv feedback beradi. Bu esa individual yondashuvni kuchaytiradi va kasbiy malakalarni mustahkamlashga yordam beradi.

Zamonaviy metodikada talabalarni baholash tizimi ham innovatsion yondashuvlar bilan boyitilgan. Masalan, kompetensiya asosidagi baholash (Competency-based Assessment) har bir talabani real ish sharoitidagi ko'nikmalari va natijalariga qarab baholaydi. Shu bilan birga, elektron portfoliolar, video-monitoring va onlayn testlar yordamida talabalar o'z rivojlanishini kuzatishi va baholanishini oladi.

Amaliy mashg'ulotlar ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga ham yordam beradi. Guruh loyihalari va vazifa yechish mashg'ulotlari talabalarni muloqot qilish, jamoada ishlash va yetakchilik ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, real ish sharoitida

yuzaga keladigan muammolarni hal qilish, innovatsion yechimlar topish va vaqtni boshqarish kabi kompetensiyalar rivojlantiriladi.

Zamonaviy kasbiy ta'lim tizimida feedback va refleksiya jarayoni ham muhim o'rin tutadi. Talabalar o'z ish faoliyatini tahlil qiladi, xatoliklarni aniqlaydi va ularni tuzatish strategiyasini ishlab chiqadi. Ushbu jarayon metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantiradi va talabalarni mustaqil fikrlashga o'rgatadi.

Natijada, amaliy mashg'ulotlar metodikasi talabalarni nafaqat kasbiy tayyorgarlikka, balki ijodiy va kritik fikrlash, jamoaviy ish va muammolarni hal qilish ko'nikmalariga tayyorlaydi. Zamonaviy texnologiyalar, simulyatsiyalar va aralash ta'lim yondashuvlari esa amaliy mashg'ulotlarning samaradorligini oshiradi va talabalarni real ish sharoitlariga integratsiyalashgan tarzda tayyorlaydi. Amaliy mashg'ulotlar jarayonida diferensial yondashuv (talabaning individual qobiliyatlari, bilim va ko'nikmalar darajasiga moslash) katta ahamiyatga ega. Har bir talabaning kuchli va zaif tomonlari aniqlanadi, shundan kelib chiqib, mashg'ulotlarda shaxsiy vazifalar va qo'shimcha topshiriqlar belgilanadi. Bu yondashuv talabalarni motivatsiya qiladi va kasbiy ko'nikmalarni tezroq rivojlantirishga yordam beradi.

Problema asosidagi o'qitish (Problem-Based Learning) metodikasi amaliy mashg'ulotlarda keng qo'llaniladi. Talabalar real ish muammolarini yechish jarayonida o'z bilimlarini amalda qo'llaydi, qaror qabul qilish va analitik fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Masalan, ishlab chiqarish yoki laboratoriya amaliyotlarida yuzaga keladigan texnik yoki biologik muammolarni hal qilish talabalar uchun o'quv jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi.

Amaliy mashg'ulotlarda digital va interaktiv vositalardan foydalanish samaradorlikni oshiradi. Elektron laboratoriyalar, simulyatsion dasturlar, virtual realistik platformalar talabalarni xavfsiz muhitda murakkab jarayonlarni o'rganish imkonini beradi. Shu bilan birga, talabalar o'z ishlash jarayonlarini video va elektron platformalarda qayd etib, ustozlar tomonidan feedback olishadi.

Team-based learning (TBL) metodikasi ham kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Guruh bo'lib bajariladigan loyihalar orqali

talabalar jamoaviy ish, kommunikatsiya va yetakchilik ko'nikmalarini egallaydi. Bu metodikada talabalar bir-birining ish jarayonini baholaydi, konstruktiv mulohaza bildiradi va yechimlarni birgalikda ishlab chiqadi.

Amaliy mashg'ulotlarda real-time monitoring va baholash tizimi qo'llanilishi samaradorlikni oshiradi. Masalan, elektron platformalar yordamida talabalar bajarilgan vazifalarini, laboratoriya natijalarini va ish jarayonidagi xatolarni real vaqt rejimida kuzatishi mumkin. Bu jarayon nafaqat sifatni nazorat qiladi, balki talabalarni mas'uliyatli va mustaqil ishlashga rag'batlantiradi.

Shuningdek, amaliy mashg'ulotlarda innovatsion texnologiyalarni joriy etish talabalarni zamonaviy ish sharoitlariga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi. Augmented Reality (AR) va Virtual Reality (VR) texnologiyalari murakkab jarayonlarni vizual va interaktiv tarzda o'rganish imkonini beradi, talabalarning qiziqishi va ishtiyoqini oshiradi.

Natijada, amaliy mashg'ulotlar metodikasi talabalarni kasbiy bilim va ko'nikmalar, analitik fikrlash, kreativ yechim topish, jamoaviy ish va kommunikatsiya ko'nikmalari bilan boyitadi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, simulyatsiyalar, interaktiv platformalar va individual yondashuv amaliy mashg'ulotlarni samarador va innovatsion qiladi, talabalarni real ish sharoitlariga tayyorlaydi.

Xulosa

Amaliy mashg'ulotlar orqali kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirish ta'lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. Zamonaviy metodika laboratoriya va ishlab chiqarish mashg'ulotlarini, simulyatsion va interaktiv texnologiyalarni, projekt asosidagi o'qitishni, baholash va feedback tizimini birlashtirib, talabalarni real ish sharoitlariga tayyorlaydi. Shu bilan birga, soft skills va jamoaviy ish ko'nikmalarini shakllantirish orqali talabalar kasbiy kompetensiyasini yuqori darajada rivojlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Axmedov S.B. Hayvonot mahsulotlarini veterinar nazorati. Toshkent: Fan, 2017. 320 bet.

2. Mirzaev A.T. Xalqaro standartlar va oziq-ovqat xavfsizligi. Toshkent: Universitet, 2018. 288 bet.
3. Rustamov V.A. Hayvonot mahsulotlarini import va eksport qilish. Toshkent: Agropromizdat, 2016. 264 bet.
4. Islomov I.M. Zamonaviy veterinariya diagnostikasi metodlari. Toshkent: Ilm, 2019. 304 bet.
5. Yo'ldoshev E.Yu. Zoonoz kasalliklar va ularning oldini olish. Toshkent: Sharq, 2020. 272 bet.
6. Qodirov P.A. Veterinar sertifikatlash va nazorat tizimi. Toshkent: Agro, 2018. 288 bet.
7. O'zbekiston Respublikasi Veterinar Kodeksi. Toshkent: Norma, 2021. 336 bet.